

Damian Szacawa

Rosnąca przestępczość i zagrożenia terrorystyczne w Szwecji i Danii

W ciągu ostatniego roku rząd Szwecji podjął szereg działań mających zwiększyć bezpieczeństwo wewnętrzne, dla którego poważnym wyzwaniem są trwające walki pomiędzy grupami przestępczymi. Towarzyszy im rosnące zagrożenie terrorystyczne, będące konsekwencją wezwania ze strony organizacji terrorystycznych do odwetu za spalenie Koranu. W świetle najnowszych ocen stosownych służb w obu państwach nordyckich stopień zagrożenia terrorystycznego jest wysoki. Pomimo przywiązania Szwecji do ochrony wolności słowa wydarzenia te mogą przyczynić się także do wprowadzenia zmian w prawie.

Wzrost przestępczości w Szwecji. Rok po ostatnich wyborach parlamentarnych w Szwecji upłynął na wdrażaniu licznych przepisów i polityk związanych z migracją, zapowiadanych przez partie centroprawicowe ([„Komentarze IEŚ”, nr 666](#)). Gabinet Ulfa Kristerssona uznał zwiększenie bezpieczeństwa wewnętrznego za jedno z czterech głównych wyzwań stojących przed Szwecją ([„Komentarze IEŚ”, nr 723](#)). W związku z tym zmiany w pozwoleniach na pracę (1 listopada nastąpi podwyższenie progu minimalnego wynagrodzenia dla osoby przyjeżdżającej do Szwecji spoza UE do 80% mediany wynagrodzenia – obecnie 27 360 koron szwedzkich, tj. ok. 2360 euro), a także prowadzone konsultacje w sprawie zwiększenia wymogów dotyczących uzyskania obywatelstwa i prawa do stałego pobytu oraz plany zaostrzenia przepisów we wnioskach o pobyt stały i azyl motywowane były względami bezpieczeństwa wewnętrznego.

Debata dotycząca tych przepisów odbywa się w warunkach znacznego wzrostu przestępczości. We wrześniu 2023 r. w Szwecji odnotowano dwanaście zgonów związanych ze strzelaninami, co czyni ten miesiąc najbardziej tragicznym pod względem tego rodzaju wydarzeń od grudnia 2019 r. Doprowadziło to do zwołania 27 września 2023 r. posiedzenia kryzysowego rządu, które poświęcone było zwiększeniu skuteczności policji, dysponującej nowymi uprawnieniami, m.in. w zakresie możliwości podsłuchiwania członków grup przestępczych, a także przeszukań osobistych na niektórych terenach, i wprowadzenia surowszych kar dla recydywistów. Z kolei premier Kristersson 29 września spotkał się z naczelnym dowódcą sił zbrojnych Micaelem Bydénem i komendantem policji Andersem Thornbergiem w sprawie ustalenia, w jaki sposób wojsko może pomóc w walce z gangami. Obecnie obowiązująca ustawa z 2006 r. przewiduje, że policja może poprosić o wsparcie wojskowe w walce z terroryzmem, ale nie do zwalczania przemocy ze strony gangów. Wcześniejsze rozmowy sugerują, że armia może wspomóc policję w zakresie logistyki oraz zapewnić personel dysponujący specjalistyczną wiedzą odnośnie do np. materiałów wybuchowych czy kryminalistyki cyfrowej.

Zagrożenie terrorystyczne w Szwecji. Zwiększonej przestępczości towarzyszy wzrost zagrożenia terrorystycznego. 17 sierpnia 2023 r. służba bezpieczeństwa Szwecji (Säpo) postanowiła podnieść jego poziom do stopnia czwartego w pięciostopniowej skali. Oznacza to, że prawdopodobieństwo, iż organizacje terrorystyczne zamierzają przeprowadzić atak terrorystyczny i mają zdolność, by to uczynić, jest wysokie. W Szwecji podobny poziom odnotowano tylko raz po 2010 r. – w okresie od 18 listopada 2015 r. do 2 marca 2016 r. w związku z atakami terrorystycznymi w Paryżu i Brukseli. W pozostałych okresach obowiązywał poziom trzeci (podwyższone zagrożenie). Obecne warunki są znacznie poważniejsze niż sytuacja z 2007 r., gdy artysta Lars Vilks przedstawił proroka Mahometa jako psa, czy też wydarzenia z 2012 r., gdy ok. 300 osób zamieszkujących Szwecję wyjechało do Syrii i Iraku, by dołączyć do tzw. Państwa Islamskiego (ISIS). Stosowne służby zwracają szczególną uwagę na wezwanie ze strony pięciu organizacji terrorystycznych (m.in. Al-Kaidy, somalijskiej Al-Shabaab czy ISIS).

W ostatnich trzech miesiącach wiele państw islamskich wezwało rząd Szwecji do działań, które miały powstrzymać protestujących przed paleniem lub innymi formami desakracji (np. deptania, niszczenia) Koranu.

Tym niemniej w Szwecji to policja, a nie rząd, decyduje o wydaniu zezwolenia na demonstracje lub zgromadzenia publiczne, a ich organizatorzy najczęściej powołują się na konstytucyjną wolność słowa. Ponieważ jest to wartość szczególnie chroniona przez szwedzką konstytucję, policja musi wskazać konkretne powody (takie jak zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego), aby odmówić wydania zezwolenia na demonstrację lub zgromadzenie publiczne.

Policja w Sztokholmie w lutym 2023 r. odrzuciła dwa wnioski o organizację protestów połączonych z paleniem Koranu, powołując się na oceny Säpo, zgodnie z którymi takie akty mogą zwiększyć ryzyko ataków terrorystycznych na Szwecję. W kolejnych miesiącach sąd uchylił jednak te decyzje, argumentując, że policja musi powołać się na bardziej konkretne groźby, aby zakazać zgromadzeń publicznych. Kolejne manifestacje doprowadziły do spalenia ambasady Szwecji w Bagdadzie i poważnego kryzysu dyplomatycznego między Szwecją a Irakiem. Jednym z elementów przeciwdziałania podobnym wydarzeniom w przyszłości jest dyskusja wokół zagadnień wolności słowa i „mowy nienawiści” oraz rozważanie przyjęcia tzw. „modelu duńskiego”.

Przeciwdziałanie ekstremizmom w Danii. Zapobieganie radykalizacji postaw i popełnianiu aktów terrorystycznych oraz przygotowanie corocznej oceny zagrożeń w celu stałego monitorowania sytuacji i zapobiegania zagrożeniom dotyczącym bezpieczeństwa Danii oraz terytoriów przez nią administrowanych (Grenlandii i Wysp Owczych) znajduje się w gestii Policyjnej Służby Wywiadowczej (Politiets Efterretningstjeneste, PET). Działa ona na podstawie ustawy z 2014 r. (aktualnie trwają prace nad rewizją ustawy o PET i dostosowaniem jej kompetencji do zmieniających się zagrożeń, np. radykalizacji postaw i rekrutacji potencjalnych zamachowców za pomocą platform internetowych). Do szerszych kompetencji PET należą: identyfikowanie zagrożeń, zapobieganie im, prowadzenie dochodzeń i przeciwdziałanie zagrożeniom dla bezpieczeństwa społeczeństwa duńskiego i ustroju demokratycznego oraz praca wywiadowcza.

Analizy i coroczną ocenę zagrożenia terrorystycznego dla Danii i interesów duńskich za granicą dostarcza, utworzone w styczniu 2007 r., Centrum Analiz Terrorystycznych (Center for Terroranalyse, CTA). Składa się ono z pracowników czterech duńskich służb (PET, Wojskowej Służby Wywiadowczej – Forsvarets Efterretningstjeneste, MSZ i Agencji Zarządzania Kryzysowego – Beredskabsstyrelsen). W świetle ostatniego raportu, z marca 2023 r., PET/CTA oceniają, że zagrożenie terrorystyczne dla Danii jest znaczne (czwarty poziom w pięciostopniowej skali). Wynika ono z postrzegania Danii przez największe ugrupowania terrorystyczne jako państwa nieprzyjaznego muzułmanom i wiąże się z tzw. karykaturami proroka Mahometa, wydrukowanymi w duńskim dzienniku Jyllands-Posten w 2005 r. Postawy te zostały podsycone w 2008 r., gdy wiele duńskich mediów przedrukowało karykatury. Trzy ze spraw terrorystycznych przeciwko bojownikom islamskim w Danii w latach 2019-2021 były powiązane z domniemaną obrazą islamu. Podobnie jak w poprzednich latach, PET wskazuje, że największe zagrożenie pochodzi ze strony bojowników islamskich, a najbardziej prawdopodobny atak terrorystyczny w Danii to atak przeprowadzony przez małą grupę lub samotnego aktora przy użyciu łatwo dostępnych środków, takich jak broń palna lub improwizowane ładunki wybuchowe. W 2023 r. liczne spalania Koranu w Szwecji i Danii stały się przedmiotem ukierunkowanej propagandy i przyczyniły do wzrostu liczby groźb. By zapobiec potencjalnym akcjom o charakterze odwetowym ze strony wojujących islamistów, duński rząd 25 sierpnia przedstawił propozycję wprowadzenia do ustawodawstwa dotyczącego bezpieczeństwa narodowego przepisów zakazujących palenia Koranu i innych ważnych przedmiotów kultu religijnego.

Wnioski

- Podniesienie progu wynagrodzenia osób ubiegających się o pozwolenie na pracę oraz zapowiadane zmiany w polityce azylowej nie tylko ograniczą napływ migrantów, ale przyczynią się do zmiany profilu osób migrujących do Szwecji. W świetle szacunków Agencji ds. Migracji ok. 10-20% kandydatów nie spełni nowych wymogów dotyczących wynagrodzenia i w związku z tym nie będzie kwalifikować się do otrzymania pozwolenia na pracę.
- Wiele zagrożeń, którym przeciwdziałają służby specjalne w Szwecji i Danii, ma charakter międzynarodowy. Dlatego współpraca pomiędzy służbami państw nordyckich jest kluczowa dla zapewnienia bezpieczeństwa. Sięga ona lat 60. XX w. i obejmuje m.in. wspólne działania, zwalczanie

terroryzmu, kontrwywiad, przeciwdziałanie radykalizacji jednostek i wymianę informacji o osobach i grupach, które mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa.

- W Szwecji i Danii zauważalny jest istotny potencjał do radykalizacji ekstremizmu islamskiego, wynikający z działań postrzeganych przez muzułmanów jako obraza ich wiary (niszczenie Koranu, sporządzanie karykatur proroka Mahometa). Towarzyszący temu procesowi wzrost przestępczości zorganizowanej i starcia pomiędzy gangami walczącymi o kontrolę handlu narkotykami mogą stanowić kolejną przyczynę odroczenia dyskusji w Wielkim Zgromadzeniu Narodowym Turcji na temat ratyfikacji protokołu akcesyjnego Szwecji do NATO.